

Bronlaak biedt rondleiders scholing en begeleiding aan

Iedere voorziening krijgt regelmatig het verzoek om rondleidingen te houden voor potentiële bewoners, familie, medewerkers of andere geïnteresseerden. De laatste jaren is de vraag naar rondleidingen sterk gestegen. Voor Bronlaak de aanleiding om de gang van zaken van de rondleidingen onder de loep te nemen en het team rondleiders uit te breiden en te scholen.

Het rondleiden op Bronlaak van gasten door een zorgvrager heeft een meerwaarde. Het geeft degene die wordt rondgeleid een completer beeld waar Bronlaak voor staat. Voorafgaand aan de rondleiding hebben de gasten in een gesprek met één van ons, consulent zorgloket Zuid-Nederland en consulent cliëntenservice. De bezoekers krijgen informatie gekregen over de antroposofische zorg in het algemeen en over Bronlaak in het bijzonder. Tijdens de rondleiding door een van de zorgvragers maken ze kennis met Bronlaak vanuit het perspectief van de betrokkenen zelf. Ook in de sociaaltherapie vinden we een reden om de rondleidingen door de zorgvragers te laten verzorgen. In het rondleiden van gasten worden de zorgvragers weer op heel andere vermogens aangesproken dan gedurende hun dagelijks werk op hun werkgebied. Het geeft hen een nieuwe ontwikkelingskans.

Scholing

Om de zorgvragers ondersteuning te kunnen bieden is een kort scholingsprogramma ontwikkeld. Zo verhogen we niet alleen de kwaliteit van de rondleidingen, maar ervaren de zorgvragers dat ze er ook meer aan hebben. Het scholingsprogramma bestaat uit een theorie- en praktijkgedeelte. In twee bijeenkomsten van ieder twee uur besteden we aandacht aan het geven van rondleidingen. In deze bijeenkomsten komen onder meer het doel, de doelgroep en de werkwijze van de rondleidingen aan de orde. Wat vertel je wel en wat niet en hoe ga je om met vragen.

Ook oefenen we in de praktijk. Wij hebben als begeleiders een ondergeschikte rol tijdens de bijeenkomsten. De zorgvragers voorzien elkaar van nuttige tips en adviezen over moeilijke situaties, met vragen of met privacyzaken. Het zijn leerzame maar ook hele leuk bijeen-

komsten. De zorgvragers vinden het leuk om anderen te laten zien waar ze wonen en werken. Tegelijkertijd vult het hen met trots en sterkt het hun gevoel van eigenwaarde.

Trots was ook een reden van een van de ouders om deel te nemen aan de rondleidingen. „Ik ben hartstikke trots op Bronlaak en wil graag dat andere mensen daar ook kennis mee kunnen maken,” zo vertelde een ouder bij aanmelding bij het team. Dit maakt dat niet alleen zorgvragers maar ook een aantal ouders deel uit maken van het team rondleiders. Net als de zorgvragers volgen zij het scholingsprogramma.

Begeleiding

Na afloop begeleiden we de zorgvragers en ouders ook van het scholingsprogramma. De een is na het volgen van de bijeenkomsten in staat om zelfstandig de rondleidingen te verzorgen. De ander heeft meer ondersteuning nodig. In dat geval wordt de zorgvrager tijdens de rondleiding door een van ons begeleid. Net zo lang tot hij of zij voldoende zekerheid heeft om ook zelfstandig de gasten rond te leiden. Het geeft veel voldoening om te zien hoe de mensen groeien in hun functie.

De planning is om twee maal per jaar met de groep rondleiders bijeen te komen. Tijdens deze bijeenkomsten zullen we de gang van zaken rondom de rondleidingen evalueren. Daarnaast zullen we bij komst van nieuwe rondleiders het scholingsprogramma herhalen. Bronlaak heeft er een nieuw en boeiend werkgebied voor de deelnemers bij gekregen: PR en voorlichting.

Wendy Frehé, consulent cliëntenservice Bronlaak en Geneviève Verberk, consulent zorgloket Zuid-Nederland

- 3 mrt.** 10.30 – 13.30
Dagelijks Bestuur nr. 2
- 5 mrt.** 10.00 – 16.00
Bijscholing Heilpedagogisch Onderwijs
09.30 – 17.15
Applicatieopleiding
- 12 mrt.** 10.15 – 12.30
Coördinatorenoverleg Basisopleidingen
- 19 mrt.** 09.30 – 17.15
Applicatieopleiding
- 24 mrt.** 13.00 – 15.00
Projectgroep Heilpedagogische Zorgmethodiek
- 25 mrt.** 13.30 – 15.00
Mandaatoverleg Opleiding,
Onderzoek en Medewerkers
- 26 t/m** Hele dagen
- 28 mrt.** Voortgezette Opleiding,
thema: kosmologie
- 28 mrt.** 13.30 – 16.30
Werkgroep Onderzoek
16.30 – 18.00
Cursusleiding Voortgezette Opleiding
- 31 mrt.** 10.30 – 12.45
Mandaatgroep Strategische Ontwikkeling
13.00 – 15.00
Werkgroep Financiën
- 3 april** 09.00 – 11.30
Overleg voorzitter algemeen secretaris
- 9 april** 10.15 – 12.30
Coördinatorenoverleg Basisopleidingen
- 10 april** 14.00 – 18.00
Platform zorgcoördinatoren,
artsen en orthopedagogen
over onderzoek
- 11 april** 10.15 – 15.30
Algemeen Bestuur

Sluitingsdatum Verbinding nr. 65 is 14 maart 2003

INTERNATIONAAL NIEUWS / ECCE

Ledenvergadering ECCE met als thema professionalisme

De komende Algemene Ledenvergadering van het Europees Samenwerkingsverband voor antroposofische Heilpedagogie en Sociaaltherapie (ECCE) zal als centraal thema hebben: professionalisme en beroepsopleidingen.

De vergadering vindt in Rome plaats. Wij zijn vanuit Nederland gelukkig te kunnen melden dat er een echte beroepsvereniging (Azarias) is opgericht voor gediplomeerde therapeutisch begeleiders. Als eerste Europese vereniging op dit gebied zal Azarias dan ook worden uitgenodigd aanwezig te zijn en de visie op het beroep te laten horen.

Dat het beroep aan alle kanten aan verandering onderhevig is weten we in Nederland maar al te goed. De zorg is in de samenleving geplaatst en ouders participeren er op het hoogste niveau in. Dit verhoogt het pro-

fessioneel bewustzijn van de medewerkers. Tijdens de behandeling van dit centrale thema zullen de ouderorganisaties dan ook hun verwachtingen ten aanzien van het beroepsmatig handelen aan de orde stellen. Zo mogelijk zal het ECCE tot een statement op dit gebied komen, dat in Brussel geventileerd zal worden. De Algemene Ledenvergadering vindt plaats van 1 tot en met 4 mei in een sociaaltherapeutisch werkplaatsencentrum nabij Rome.

Midgard zoekt groepsmedewerkers en leerlingen.

Midgard is een antroposofische woon- en werkgemeenschap voor 91 in hun ontwikkeling gestoorde jeugdigen en volwassenen in Warmenhuizen.

Onze instelling staat voor belangrijke ontwikkelingen: stapsgewijze invoering van vraaggestuurde zorg, een verandering in de organisatiestructuur en verdere ontwikkeling van het personeelsbeleid binnen de instelling zijn hierbij elementair. Wij verwachten van onze medewerkers dat zij een stabiele persoonlijkheid bezitten en met grote betrokkenheid kunnen werken vanuit de individuele zorgplannen zoals die voor onze bewoners zijn opgesteld.

Midgard heeft binnen de SGLVG-regeling voor een groot aantal bewoners toestemming gekregen de zorg uit te breiden. Dit betekent dat wij op korte termijn voor verschillende woongroepen extra begeleiders kunnen inzetten. Voor de functie van **GROEPSMEDEWERKERS** worden in het bijzonder mensen met ervaring en interesse in het begeleiden van bewoners met bijzondere begeleidingsvragen uitgenodigd te reageren.

Wij geven de voorkeur aan (jonge) kandidaten met een SPW-opleiding of een opleiding gelijkwaardig daaraan. Ervaring met en/of interesse in de antroposofie strekt tot aanbeveling.

Voor de functie van **LEERLINGEN** is de medewerker binnen de groepsleiding werkzaam en neemt tegelijkertijd deel aan de driejarige interne SPW-opleiding. De opleiding is in deze periode 1 dag per week.

Voor inlichtingen over de verschillende functies kun je contact opnemen met Ineke Knoester of Geert de Kort, telefoon (0226) 393944.

Schriftelijke sollicitaties binnen 14 dagen richten aan Midgard, t.a.v. mevrouw Ineke Knoester, Postbus 71, 1749 ZH Warmenhuizen.

COLOFON

**8^e jaargang, nummer 64
maart 2003**

De verbinding is het informatiebulletin van het Heilpedagogisch Verbond en verschijnt 9x per jaar.

Het wordt gemaakt voor medewerkers, ouders en belangstellenden die betrokken zijn bij de heilpedagogie en sociaaltherapie.

Verspreiding vindt plaats via de secretariaten van de lidinstellingen van het HPV en het HPV secretariaat. Verzending naar huisadres is mogelijk. De samenstellers behouden zich het recht voor ingezonden mededelingen te redigeren.

Inleveren kopij voor volgende verbinding vóór 14 maart 2003.

Samenstelling:

Bernard Heldt, Roelien Kort en Ageeth Koning.

Redactie:

Mark van Seggelen.

Eindredactie:

Bernard Heldt.

Productie:

Buro Laga, Arnhem

Cartoon:

Janet Steenhuis, Arnhem

Redactieadres:

Secretariaat Heilpedagogisch Verbond
Postbus 106 - 3970 AC Driebergen
Telefoon (0343) 44 99 00 - Fax (0343) 44 99 09
E-mail hpv@heilpedagogie.nl
Website www.heilpedagogie.nl

VERBINDING

Minister De Geus dreigt antroposofica per 1 maart te verbieden

Antroposofische federatie spant kort geding aan

De Federatie Antroposofische Gezondheidszorg (FAG) heeft een kort geding aangespannen tegen de Staat der Nederlanden. Aanleiding is het voornemen van waarnemend minister De Geus van Volksgezondheid om een deel van de antroposofische geneesmiddelen – antroposofica - per 1 maart te verbieden.

Als het aan waarnemend minister De Geus van Volksgezondheid ligt gaat een belangrijk deel van de antroposofische geneesmiddelen per 1 maart alsnog van de markt te verdwijnen. En dat is in strijd met de uitgesproken wens van vrijwel de gehele Tweede Kamer. De Geus weigert een overgangsregeling voor de registratie van antroposofische geneesmiddelen te treffen, zoals de Kamer op 5 december van het vorig jaar per motie had gevraagd. Hierdoor hadden de zogeheten antroposofica legaal op de markt kunnen blijven in afwachting van naderende Europese regelgeving voor natuurgeneesmiddelen.

De minister heeft de FAG op 31 januari per brief laten weten geen mogelijkheden te zien voor een (tijdelijke) aparte regeling voor de antroposofische geneesmiddelen. Volgens de FAG bestaan die er wel degelijk binnen de nationale wetgeving.

Misdrijf

De organisaties van artsen, patiënten en producenten vragen al vijftien jaar om een eigen registratie van antroposofica, vergelijkbaar aan die van homeopathische geneesmiddelen. Op een recente brief met voorstellen voor de uitwerking van een dergelijke, nu ook door de Kamer bepleite tijdelijke regeling, heeft de minister inhoudelijk niet gereageerd. Het gevolg van zijn besluit houdt in dat uitlevering van deze geneesmiddelen vanaf 1 maart niet meer wordt gedoogd en als misdrijf zal worden vervolgd. De antroposofische organisaties zijn vastbesloten de betreffende geneesmiddelen voor de patiënten beschikbaar te houden, eventueel door rechtstreekse bestelling bij apotheken in andere lidstaten van de EU.

v.l.n.r. René de Winter, Madeleen Winkler, Gerard Kerkvliet en Hans Nijjens

Verbijsterd

De organisaties in de FAG zijn verbijsterd over de brief van minister de Geus. Door de wens van de Kamer naast zich neer te leggen ontnemt hij circa 200.000 patiënten en 150 antroposofische artsen over enkele weken in een klap 50 % van hun medicatiemogelijkheden met geneesmiddelen die al ruim 80 jaar probleemloos dagelijks worden voorgeschreven. Ze vinden het onbegrijpelijk dat een demissionaire minister in deze fase tegen de wens van de Kamer in een dergelijke beladen beslissing neemt. In een brief aan de bewindsman spreken zij uit dat 'het vertrouwen in de werking van onze parlementaire democratie, dat door de betrokkenheid en de onomwonden uitspraak van de Tweede Kamer eerder was gewekt, hierdoor bij vele van onze patiënten ongetwijfeld een ernstige en onnodige knauw krijgt'.

Lees verder op pagina 3

Besluit minister is strijdig met volksgezondheid

In hun protestbrief aan de minister De Geus concluderen de FAG-organisaties dat diens beleid ook in strijd is met het belang van de volksgezondheid als geheel. Antroposofische geneesmiddelen leveren al 80 jaar een positieve bijdrage aan het bevorderen van gezondheid en het zorgvuldige gebruik van medicatie met zo min mogelijk bijwerkingen.

De organisaties wijzen in dit verband op een recent hoofdartikel van het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde. In dit tijdschrift van januari 2003 citeert prof. dr. J. van Gijn uit een belangwekkend onderzoek. Hij constateert dat het gemis aan mogelijkheden om richting te geven aan het eigen leven een belangrijke ziekmakende factor is gebleken. „Wij stellen vast dat uw ministerie met deze actie een bijdrage aan dat gemis dreigt toe te voegen voor wat betreft de patiënten van antroposofische artsen,” aldus de FAG aan de minister.

Van Gijn doelt hierbij op de duizenden patiënten die zich straks niet kunnen laten behandelen zoals ze dat zelf wensen. Het medicijnverbod wordt door de FAG betiteld als een maatschappelijk onaanvaardbare inperking van de keuzevrijheid van patiënten en een onterechte diskwalificatie van de antroposofische geneeskunde.

De organisaties houden de minister voor dat zijn besluit om geen overgangsregeling te treffen in afwachting van nieuwe Europese regelgeving de facto betekent dat hij de antroposofica nu tot dezelfde onorthodoxe praktijken veroordeelt als eerder is gebeurd met de homeopathica. Ongeregistreerde homeopathische

geneesmiddelen komen gewoon het land binnen per post en worden rechtstreeks aan patiënten toegezonden. „De Inspectie kan hier niets aan doen en per saldo is door de hele handelswijze de kwaliteit van de gezondheidszorg geen stap vooruit geholpen. In feite dwingt u de markt van antroposofica thans in dezelfde richting”, aldus de FAG.

FAG wil dat minister De Geus terugkomt op zijn besluit om antroposofische geneesmiddelen te verbieden.

Registratie

De antroposofische gezondheidszorg heeft altijd gepleit voor een registratiemogelijkheid voor antroposofische geneesmiddelen, vergelijkbaar aan die voor homeopathische geneesmiddelen. De belangrijkste antroposofische geneesmiddelen worden namelijk niet bereid volgens homeopathische receptuur, hoewel ze daar sterk op lijken, en ontberen daarmee een registratiemogelijkheid onder die noemer. Hierdoor bestaat nu de paradoxale situatie dat artsen wél antroposofische geneesmiddelen op homeopathische basis kunnen voorschrijven, maar geen antroposofische geneesmiddelen waarvan volgens de mening van het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen de receptuur te veel afwijkt van homeopathische receptuur.

verder IN DE VERBINDING

- ✓ Interview met Koop Daniëls
- ✓ 5 vragen aan...
Jan Vervoort
- ✓ Instellingsnieuws
- ✓ Internationaal nieuws
- ✓ Vacatures
- ✓ En verder...

'Antroposofie is goud, blijf dat koesteren'

Koop Daniëls, directeur van OlmenEs en mandaathouder Inhoudelijke Ontwikkeling van het Heilpedagogisch Verbond, maakt zich zorgen. Zorgen over het antroposofisch gedachtegoed op de instellingen, omdat dat onder druk staat. "We dienen trouw te blijven aan de uitgangspunten van de antroposofie. Het is goud dat we in handen hebben en dat moeten we niet kwijtraken."

Stichting Michaelshoeve, Zonnehuis en OlmenEs. Groepsleider, teamhoofd, opleidingscoördinator, orthopedagoog en directeur. Rijtjes die van toepassing zijn op Koop Daniëls, directeur van OlmenEs. Hij is één van de oprichters van de woon- en werkgemeenschap in Appelscha waar zo'n 58 volwassenen met een ontwikkelingsstoornis verblijven.

Al 25 jaar bevolgen met het antroposofisch gedachtegoed. Het gedachtegoed waar hij zich zorgen over maakt. Vorig jaar nam hij het mandaathouderschap Inhoudelijk Ontwikkeling over van Gerard Besten die de functie van HPV-voorzitter ging vervullen. Als mandaathouder is Daniëls bestuurlijk aanspreekbaar op die Inhoudelijke Ontwikkeling van het Heilpedagogisch Verbond. Een terrein dat de nodige aandacht vraagt, vindt Daniëls. „De Inhoudelijke Ontwikkeling is de basis, het uitgangspunt en de identiteit van waaruit we werken. En die staat onder druk.“ Hij maakt zich zorgen over het antroposofisch gedachtegoed. „Het gevaar dreigt dat we de inhoud gaan verliezen. En dat zou heel erg zijn. Want het is goud dat we in handen hebben en dat mogen we niet uit handen geven.“

Vertrouwen

Juist nu moeten we vast blijven houden aan onze identiteit, merkt de 54-jarige Daniëls op. Want we zitten in een woelige periode. Hij noemt onder meer de veranderde AWBZ, vraaggerichte zorg en de communicatie met reguliere voorzieningen. Deze veranderingen dragen er toe bij dat instellingen onzeker lijken te zijn over hoe ze met de inhoud kunnen werken. „We moeten opnieuw te rade gaan bij onze bronnen en daar vertrouwen uit halen. Dat klinkt misschien zwak maar dat is het niet, want daar ligt onze kracht. We hoeven ons geen zorgen te maken 'over het product aan de man te brengen'. We zijn een sterk 'merk'.“

Als voorbeeld noemt hij OlmenEs waar de antroposofie duidelijk de leidraad is van ieders handelen en de wachtlijst toeneemt. „Dat we links en rechts ingehaald zouden worden door de reguliere zorg is niet waar. We doen het hartstikke goed.“

Oorzaak

Inhoudelijk was en is de antroposofie erg sterk. Daniëls vraagt zich hardop af waar die onzekerheid over de uitgangspunten aan te wijten is. „Sommige leidinggevendenden kwamen niet uit onze instellingen. Zij gaven niet altijd voldoende ruimte aan heilpedagogie en sociaaltherapie, volgens hen omdat de ontwikkelingen om andere prioriteiten vroegen.“ Daniëls vindt inhoudelijke scholing erg belangrijk en als mandaathouder gaat hij er veel energie en tijd insteken.

Een andere oplossing ziet Daniëls in het opleiden. „We moeten zorgen dat we goede medewerkers met leidinggevende aspiraties en kwaliteiten de kans geven zich te ontwikkelen voor een leidinggevende baan. Ze staan al met hun voeten in de klei van de antroposofie; het zit in hun botten. Aan allen de taak daar alert op te zijn om die mensen op te sporen binnen de organisatie en te helpen.“

Angstscenario

Daniëls steekt de leidinggevendenden nog een hart onder de riem. „Wees niet bang om keuzes te maken voor de uitgangspunten van de heilpedagogie. OlmenEs ging in 1992 een kleine instelling bouwen tegen alle adviezen in. Nog steeds geldt dat we de juiste keuze hebben gemaakt.“ Te vaak hoort hij het angstscenario dat we als instelling moeten fuseren of concurreren met reguliere instellingen. Beide vindt hij niet waar. „We zijn geen concurrenten; we dragen bij aan een veelzijdig aanbod.“

„We moeten meebewegen met de tijd. Heb vertrouwen met de antroposofische uitgangspunten.“ (foto: Mark van Seggelen)

We hoeven ons maar één vraag te stellen: sluiten de adviezen van ministeries, zorgkantoren of anderen wel aan bij onze visie? Zo niet, dan moeten we ze niet zonder meer overnemen, maar in gesprek gaan. De HPV-instellingen worden steeds groter en dan blijkt dat we het goed doen. Het is niet er op of er onder. Het vergt alleen aandacht van ons allen. We moeten meebewegen met de tijd en trouw blijven aan onze uitgangspunten. Heb vertrouwen.“

Mandaten

Het Algemeen Bestuur is de landelijke ledenvergadering die de mandaathouders benoemt. Het Dagelijks Bestuur, bestaande uit alle mandaathouders, stelt de jaarplannen en de begroting op, coördineert de uitvoering ervan en legt verantwoording af aan het Algemeen Bestuur. De mandaathouder op zijn beurt draagt de bestuurlijke verantwoording voor het beleid binnen zijn mandaat dat uit het jaarplan voortvloeit. Dit houdt ook in de verantwoording voor het betrekken van inhoudelijke gezichten bij de beleidsbepaling en uitvoering. De algemeen secretaris ondersteunt alle mandaathouders en zorgt met het bureau voor de uitvoering.

Het HPV kent de volgende mandaten; dagelijks bestuur strategische ontwikkeling inhoudelijke ontwikkeling opleiding, onderzoek en medewerkers

Mark van Seggelen

'Schaalvergroting is een kans en bedreiging'

Voor zijn opleiding 'Management in dienstverlenende organisaties' aan de Universiteit Utrecht heeft Willem de Koning, medewerker van OlmenEs, een managementvraagstuk geschreven met als titel 'De kracht en de wil van mensen'. Aan-leiding is de nieuwbouw van OlmenEs.

Opnamefunctionaris Willem de Koning heeft binnen OlmenEs een onderzoek verricht met als doel '(Management)aanknopingspunten vinden en beschrijven die kunnen bijdragen aan het optimaliseren van werken en samenwerken van medewerkers binnen de sector Werken & Wonen'.

Aanleiding voor zijn onderzoek is de nieuwbouw van OlmenEs in Appelscha. Dit najaar staat een grote uitbreiding op stapel voor de woon- en werkgemeenschap die acht jaar bestaat. De nieuwbouw zal het nodige vragen van medewerkers en voor nieuwe medewerkers. 'Met de voortschrijdende groei van OlmenEs zullen de komende jaren voortdurend nieuwe medewerkers binnenkomen die te maken krijgen met een cultuur die door anderen gevormd en ingericht is' schrijft De Koning. 'Het is een opgave maar ook een uitdaging om nieuwkomers goed te laten invoegen en hen uit te nodigen tot participeren in de bestaande

praktijk. Hierin ligt enerzijds een kans om als organisatie beweeglijk te blijven en duurzaam betrokkenheid van medewerkers te genereren. Anderzijds ligt in de groei en schaalvergroting ook een bedreiging. In veel organisaties speelt het probleem dat na de eerste enthousiaste startjaren in de daaropvolgende periode de betrokkenheid afneemt en commitment niet langer vanzelfsprekend is'. De conclusies zijn niet opzienbarend, maar het is belangrijk er steeds weer opnieuw bij stil te staan.

Informereren

De ondervraagde medewerkers wijzen op het grote belang van informeren en betrekken van medewerkers bij lopende ontwikkelingen. En ze vinden dat ze moeten worden meegenomen in door het management gemaakte keuzes. Er is verder aan het einde van de pioniersfase een sterke behoefte ontstaan aan verduidelijking van functies en verheldering van taken en verantwoordelijkheden.

Deze logische ordening van functies en processen, essentieel voor de differentiatiefase, draagt bij aan de voortschrijdende professionalisering en daarmee aan de betrouwbaarheid van de organisatie. De organisatie moet goed zicht houden op de kwaliteiten van medewerkers om hen nieuwe taken en verantwoordelijkheden toe te kennen die passen bij hun

Nieuwbouw van OlmenEs zal het nodige vragen van medewerkers, vindt Willem de Koning.

capaciteiten. Daardoor blijft hun ervaring en inzet beschikbaar in de nieuwe fase en kunnen ze nieuwe medewerkers inspireren en de identiteit doordragen. Telefoon. OlmenEs: (0516) 43 81 00 of e-mail: OlmenEs@olmenes.nl

Bernard Heldt

'De heilpedagogie was voor mij thuiskomen'

Je bent sinds twee jaar met pensioen. Ben je nog betrokken bij de beweging?

Momenteel ben ik als projectmedewerker opleidingen verbonden aan het Heilpedagogisch Verbond. Mijn werkzaamheden bestaan vooral uit coördinerende taken voor de opleidingen die door het HPV worden georganiseerd. Zo'n 17 jaar heb ik gewerkt als onderwijzer in het speciaal onderwijs in Antwerpen en bijna 25 jaar in Zonnehuizen Veldheim Stenia in Zeist. In mijn Zonnehuisjaren was ik leerkracht en schoolleider. En begin tachtiger jaren intensief betrokken bij de erkenning van de Z-opleiding en eind tachtiger jaren bij de erkenning en bekostiging van de interne heilpedagogische school door het ministerie van Onderwijs.

Hoe kwam je in aanraking met de antroposofie?

Ik ben opgegroeid op het platteland, net over de Belgische grens ten zuiden van Breda. Mijn ouders hadden een klein landbouw-tuinbouwbedrijfje dat gerund werd door mijn moeder. Na mijn legerdienst kwam ik terecht in een school voor buitengewoon (=speciaal) onderwijs in Antwerpen. Daar heb ik gewerkt met kinderen met leerproblemen, gedragsstoornissen en motorische handicaps. Op die school leerde ik mijn vrouw Greet Harrewijn kennen. Op mijn 35ste had ik nog nooit over antroposofie gehoord. Door onvrede met de gang van zaken in het katholieke onderwijs besloten wij onze kinderen in te schrijven in de eerste en toen enige Steiner-school in

België. De inhoud van de uitnodiging voor de Michaëlsviering in de school was voor mij 'het keerpunt'. We gingen deelnemen aan een studiegroep, leerden het IONA-instituut kennen, kozen enthousiast voor de antroposofie en werden lid van de vereniging. Twee jaar later besloten we om de opleiding in Zeist te gaan volgen, zegden onze baan in het onderwijs op, verkochten ons huis en trokken met onze vier jonge kinderen – we kregen er in Nederland nog een vijfde bij – naar het Zonnehuis.

Een ingrijpende overgang: inwonend samen met 10 Zonnehuisjongeren, een zakgeldsalaris, 2 cursusdagen en een halve vrije dag per week. Het was een stap vanuit idealistische motieven waarvan ik tot op de dag van vandaag geen spijt heb. Dat het een goed besluit is geweest bevestigen onze kinderen. Ze werken alle vijf in de zorg.

Wat zijn de leidende motieven voor je werk en leven?

Dat zijn voor mij liefde en respect voor 'het kind' en verbondenheid met kinderen met een handicap. De kennismaking met de heilpedagogie was een thuiskomen in een wereld waarin gedacht, geleefd, geleerd en gewerkt wordt vanuit een omvattend holistisch mensbeeld waarin respect voor het individu, en ontwikkeling en zingeving voor ieder menskind centraal staan. Allerlei functies heb ik in de Zonnehuisorganisatie doorlopen maar het werken in de klas en het samenleven met de kinderen en jeugdigen hebben mijzelf het meest 'geraakt' en bijgedragen aan mijn eigen ontwikkeling. Ik heb lang

'Opvoeding en onderwijs kunnen religie zijn in de actuele betekenis van het woord.'

gemeend dat ik er voor hén was maar nu, terugkijkend, meen ik overtuigend dat de weegschaal in mijn richting doorslaat.

Wat spreekt je aan in je werk?

De culturele en religieuze elementen in ons werk hebben mijn intense belangstelling. Het houden van de zondagshandelingen had een heel belangrijke plaats in mijn verhouding tot het heilpedagogisch werk. Ontwikkeling is religie. Opvoeding en onderwijs kunnen religie zijn in de actuele betekenis van het woord: verbinding (verhouding), lezen en herlezen in de zin van het leven, in de mens, in de natuur, in de dingen.

Heb je nog wensen?

Ja, een gemeenschappelijk opleidingscentrum voor de heilpedagogie/sociaaltherapie. En ... graag meer Zonnehuismedewerkers in onze opleidingen. Ik mis ze. Het hemd blijkt uiteindelijk toch nader dan de rok.

Proef met gezinsproject in Zeist

Zonnehuizen Veldheim Stenia wil dit jaar starten met zogenaamde 'medewerkersgezinnen'. In plaats van opgenomen te worden in de 24-uurs voorziening gaan kinderen dan bij ervaren begeleiders – medewerkersgezinnen of gezinsprojectouders - wonen. In deze gezinnen worden verstandelijk gehandicapte kinderen en jongeren van 4 tot 21 jaar begeleid.

Zonnehuizen wil vijf kinderen bij medewerkersgezinnen plaatsen om ervaring op te doen.

Dit voorjaar wil Zonnehuizen vijf kinderen bij medewerkersgezinnen plaatsen om ervaring op te doen. De bedoeling is om in 2004 het aantal plaatsen uit te breiden. Deze gezinsprojectouders hebben ervaring in het begeleiden van kinderen en jeugdigen met een verstandelijke beperking. Uitgangspunt is om deze kinderen een zo gewoon mogelijke leefomgeving aan te bieden, zodat zij kunnen opgroeien in de samenleving net als ieder ander kind. Aspirant-medewerkers voor deze gezinsvorm moeten

hiervoor solliciteren. De gezinsouders moeten minimaal een mbo-opleiding hebben en opvoedkundige kwaliteiten bezitten. Met de plaatsing moeten de ouders van het kind akkoord gaan.

Begeleiding

De gezinsprojectouders krijgen ondersteuning en begeleiding. Deze komt in grote lijnen overeen met de wijze waarop begeleiders in de instelling worden begeleid. Zonnehuizen Veldheim Stenia is ervan overtuigd dat zij op deze wijze nog beter tegemoet kan komen aan de vragen en behoeften van een groot aantal van de bij haar opgenomen kinderen.

De projectouders worden betaald voor het opnemen van een kind in huis en hebben net als andere werknemers recht op vrije dagen en vakantie. Al gaat het kind of de jongere bij een gezin wonen, het blijft onder de verantwoordelijkheid van Zonnehuizen via een AWBZ-verstrekking. De kinderen gaan naar een passende dagbesteding als school of werkplaats. Er staat een vergoeding tegenover voor de slaapkamer van het kind en de verzorging. Peter van Vliet, locatiemanager Verstandelijk Gehandicaptenzorg, zei in het Utrechts Nieuwsblad het volgende. „Mensen moeten niet projectouders worden om rijk te worden, maar dit doen uit idealisme.”

VERVOLG PAGINA 1:

Antroposofische federatie spant kort geding aan

Alle regeringspartijen aanvaardden een motie van GroenLinks en D66 waarin expliciet wordt aangedrongen op een tijdelijke registratieregeling voor het behoud van antroposofica. De bewindsman meldde op 20 december 2002 de Kamer dat 'een overgangsregeling niet nodig (is), omdat de beoogde Europese richtlijn nationale regelgeving mogelijk maakt'. Daarbij kondigde hij de voorbereiding van zulke nieuwe nationale regelgeving aan en liet weten de Kamer uiterlijk 1 oktober 2003 over de voortgang te informeren. De minister suggereert daarmee dat antroposofica tot die tijd beschikbaar blijven.

De FAG constateert dat de minister de Tweede Kamer eerst zegt dat een registratie niet nodig is en vervolgens via ene kopie van een brief gericht aan de FAG de Tweede Kamer laat weten dat registratie niet mogelijk is. Wat hij de Tweede Kamer niet vertelt, is dat hij de Inspectie opdracht heeft gegeven de niet registreerbare antroposofica vrijwel per omgaande van de Nederlandse markt te verwijderen. De organisaties in de FAG vinden dat de Kamer met dit alles cruciale informatie is onthouden over de uitvoering van de motie.

Kort geding

De datum van het kort geding dat artsen, patiënten en producenten hebben aangespannen tegen de Staat der Nederlanden is op 28 maart om 11.00 uur in de rechtbank aan de prins Clauslaan 60 in Den Haag. De uitspraak volgt dan binnen 14 dagen. Het FAG gaat ervan uit dat de Inspectie de uitslag van het kort geding zal afwachten alvorens tot eventuele handhaving over te gaan.

Dit artikel en *Besluit minister is strijdig met volksgezondheid* zijn bewerkingen van Huib van den Doel, FAG-krant, februari 2003

En verder...

Bestempelen kinderdagcentra in de zorg als onderwijsinstellingen

'Verklaar alle kinderdagcentra in de gehandicaptenzorg tot onderwijsinstellingen en laat de onderwijsinspectie er toezicht ophouden.' Dat is volgens de Groningse hoogleraar orthopedagogiek Han Nakken de eerste stap in de integratie van gehandicapte kinderen in het reguliere onderwijs, zo schrijft Maandblad Markant. Ouders beleven de kinderdagcentra (KDC) al als onderwijs, en het gaat daar met de kinderen heel goed, merkt Nakken in het interview op. De tweede stap is dan dat de KDC's bestuurlijk gaan samenwerken met ZML-scholen. Dan komen onderwijs en KDC's nader tot elkaar en blijft de deskundigheid van de KDC's behouden, want verkrijgt je niet op de vaardigheden die een onderwijzer nodig heeft alleen al om een spastisch kind goed op te tillen en te verschonen. De samenwerking met expertisecentra van zorgaanbieders moet behouden blijven, vindt de hoogleraar.

Doodboek is hulpmiddel voor afscheid van dierbaar persoon

Hoe maak je aan verstandelijk gehandicapten duidelijk wat 'dood zijn' betekent? De organisatie Weerklank in Amsterdam maakt een Doodboek, dat als hulpmiddel kan worden gebruikt om hen uit te leggen waarom moeder niet meer op bezoek komt. Het Doodboek bestaat uit een map met daarin 37 duidelijke kleurenfoto's en diverse pictogrammen. Veel facetten van het afscheid komen hierin aan bod, zoals rouwbrief en crematieoven. De map bevat ook een A5 verzamelband waarin het verloop van de begrafenis of crematie met behulp van de foto's en pictogrammen samengesteld kan worden, zodat verduidelijkt kan worden wat er die dag allemaal gaat gebeuren. Daarnaast bevat het informatie over gebaren en hoe kun je de dood visueel kan maken en aangeven wat iemand die overleden is niet meer kan doen. Dit alles is uitgevoerd in duurzaam geplastificeerd, afwasbaar materiaal. Voor informatie: Weerklank, telefoon (020) 66 78 652, www.weerklank.nl of www.fffathaguyot.nl.

Inzenden voor Ds. Visscherprijs

Wie na 1 juni 2001 een waardevolle publicatie heeft verzorgd over integratie van mensen met een verstandelijke handicap in de samenleving kan meedingen naar de 6e Ds. Visscherprijs. De prijs is ingesteld door de Stichting Volwassenenzorg Groesbeekse Tehuizen (thans Stichting Pluryn). De prijs is genoemd naar J.A. Visscher, die de stichting indertijd heeft opgericht en een zorgfilosofie ontwikkelde, gebaseerd op integratie en normalisatie van verstandelijk gehandicapten. Doel van de prijs is het ondersteunen en stimuleren van wetenschappelijk onderzoek op het terrein van integratie en normalisatie. De sluitingsdatum is 31 maart. Voor meer informatie: M. Gieling, telefoon (024) 399 89 11 of e-mail: m.gieling@pluryn.nl

Kunstenaars gezocht voor prijsvraag K4-Award

Kunstenaars met een verstandelijke handicap kunnen meedingen naar de K4-Award. De K4-Award is een landelijke onderscheiding voor kunst die gemaakt is door kunstenaars met een verstandelijke handicap. Naast de geldprijzen ontvangt iedere deelnemer een oorkonde. De sluitingsdatum is 12 maart.

De doelstelling van Stichting Kunstkollektief K4 is de emancipatie en erkenning van kunstenaars met een verstandelijke handicap en zijn/haar kunst. Meedingende kunstenaars worden in juni tentoongesteld in het Cobra museum in Amstelveen. De uitreiking vindt plaats op donderdag 5 juni in het Cobra Museum.

Voor meer informatie: stichting K4Award, telefoon (0299) 434 713. www.k4-award.nl of e-mail: info@stichtingk4.nl.

Gevolgen van verhuizing HPV-bureau naar Driebergen

Het is meer dan een maand geleden dat het HPV-bureau verhuisd is naar het station Driebergen-Zeist. De bedrijfsverhuizing betekende het een en ander voor de archief- en werkruimtes.

Op de locatie Driebergen-Zeist is het vanwege de kleinere ruimtes niet mogelijk om alle archiefstukken te bewaren. Gelukkig bleek Zonnehuizen Veldheim Stenia bereid een groot deel van het archief op te slaan. Een ander, oud, deel is vernietigd. Het overige kon mee.

De ruimtes aan de Stationsweg in Driebergen moesten worden verbouwd, wat op een effectieve en mooie manier kon gebeuren. De vergaderruimte is geschikt voor maximaal 16 personen. Dit betekent dat de vergaderingen van het Algemeen Bestuur (5 dagen/jaar) en de opleidingen (40 dagen/jaar) moesten worden uitbesteed. Het Algemeen Bestuur vergadert dit jaar in ieder gewest een keer en de opleidingen konden worden ondergebracht in het opleidingscentrum van Zonnehuizen Veldheim Stenia.

Aangezien het werk gewoon doorging heeft een en ander het nodige van de HPV-medewerkers gevegd, ondanks de projectcoördinator die we hiervoor hadden aangetrokken. Er zijn wat merkwaardige strubbelingen met de telefoon geweest (als je het nieuwe nummer belde kreeg je een stem die je vertelde dat je het nieuwe nummer moest am Bahnhof!

Gezien het tijdelijke karakter (te verwachten max. 2 jaar) wordt er geen opening georganiseerd. Het HPV-bureau moet nog wel enigszins opgesmukt worden met kwaliteitsproducten uit onze instellingen. Graag zouden wij twee van uw beste kwaliteitsproducten ontvangen om in onze vitrine (aan de straatkant) neer te zetten.

Zonnehuizen Veldheim Stenia komt met boekje Seksualiteitsbeleid

In het voorjaar van 1997 kwam Zonnehuis Veldheim Stenia met het boekje 'Seksualiteit. Wat en hoe?' In februari 2003 werd opnieuw in Zonnehuizen Veldheim Stenia een nota 'Seksualiteitsbeleid' gepresenteerd. Opnieuw een heel mooi, uitgebreid en fraai vormgegeven boekje.

Het boekje van 1997 was ontstaan in samenspraak met medewerkers, ouders en externe deskundigen. In begrijpelijke en op het kind betrokken taal werd uitgelegd, hoe seksualiteit zich in de verschillende leeftijdsfasen ontwikkelt en hoe de begeleider daar professioneel mee om kan gaan. Het boekje behandelde onderwerpen, zoals voorlichting, preventie, anticonceptie, verantwoordelijkheden van medewerkers, de positie van ouders en het beleid over seksueel misbruik.

Naar aanleiding van vele honderden (!!) misbruiksituaties in de zorg werd het maatschappelijk bewustzijn groter. Dat leidt tot meer regels en procedures, die hopelijk zullen leiden tot een moreel bewustzijn bij alle medewerkers. In februari van dit jaar presenteerde Zonnehuizen Veldheim Stenia een nota 'Seksualiteitsbeleid'. In de visie ontbreekt de verwijzing naar de antroposofische achtergrond van de instelling, maar misschien is dat ook niet nodig. Het munt uit in helderheid over wat verwacht wordt van medewerkers in de diverse lagen en sectoren van een complexe organisatie die rond één jongere werkzaam zijn, en wie waar verantwoordelijk voor is. Er wordt teruggegrepen op professionele, wettelijke (WGBO) en maatschappelijke kaders. Zonnehuizen Veldheim Stenia geeft cursussen en trainingen om het beleid te verhelderen en er ook naar te handelen.

Elke nieuwe medewerker wordt gevraagd een verklaring te tekenen dat hij/zij op de hoogte is van het seksualiteitsbeleid. Iedere Nederlander wordt geacht de wet te kennen. Maar uiteindelijk gaat het erom dat je je bewust bent van de kwetsbaarheid en afhankelijkheid van de cliënten en dat je ze in zwakke momenten vóór laat gaan: een kwestie van moraliteit, zelfkennis en innerlijke kracht, alle regels en procedures ten spijt. Cliënten moeten op je kunnen vertrouwen, ook al dagen ze je uit. Altijd!

Weinig aandacht voor ernstig gehandicapten

Mensen met een zeer ernstige verstandelijke en meervoudige handicap krijgen minder activiteiten aangeboden dan minder ernstig verstandelijk gehandicapten. Dat betoogde Carla Vlaskamp in haar oratie die zij heeft uitgesproken aan de Rijksuniversiteit Groningen. Vanuit het Heilpedagogisch Verbond waren Dirk Pollmann en Bernard Heldt bij de oratie aanwezig.

Volgens Vlaskamp kunnen ernstig meervoudig gehandicapten gemiddeld op niet meer dan 10 procent van de dag rekenen op gerichte aandacht van zorgverleners. Hoe meer je nodig hebt, hoe minder je krijgt, aldus Vlaskamp. Ze constateerde verder dat het ontbreekt aan fundamentele, diagnostische kennis over de manier waarop ernstig meervoudig verstandelijk gehandicapten informatie verwerken. Ook is de effectiviteit van veel van de toegepaste behandelingen niet bekend. Bovendien worden zorgvernieuwingsprojecten niet echt opgenomen in het dagelijks handelen. Vaak vervalt men weer in oude routines zonder dat duidelijk is waarom de vernieuwing niet geleid heeft tot een verbetering.

Vlaskamp is bijzonder hoogleraar op een leerstoel waarin zij onderzoek doet naar ernstig meervoudig complex gehandicapte mensen. Deze leerstoel is in 2001 ingesteld door 's Heeren Loo Zorggroep te Amersfoort. (Uit: Zorgvisie, dec. 2002)

STUDIE- OPEN DAGEN EN SYMPOSIA

Azarias houdt enkele themabijeenkomsten

Azarias, de beroepsvereniging voor therapeutisch begeleiders in de zorg of hulpverlening, houdt voor leden en andere belangstellenden op 4 maart en 4 april themabijeenkomsten over onderwerpen die de beroepsgroep aangaan. In maart staat het werk van Ita Wegman centraal en in april cultuur en religie anno 2003.

'De betekenis van het werk van Ita Wegman voor de heilpedagogische beweging in de wereld', staat op dinsdag 4 maart centraal. In onze tijd worstelen velen met het identiteitsvraagstuk van onze instellingen: Wat is de zin en betekenis van heilpedagogie en antroposofie? In het zoeken naar antwoorden op deze vraag gaan we terug naar de oerimpuls van de heilpedagogische beweging.

Daarbij verschijnt de individualiteit van Ita Wegman. Ter gelegenheid van haar 60ste sterfdag zal Bart de la Houssaye spreken over deze Nederlandse arts (1876 -1943). Zij was als naaste medewerker van Rudolf Steiner sterk verbonden met de medische beweging aan het begin van vorige eeuw en heeft een belangrijke rol gespeeld in de groei en ontwikkeling van de heilpedagogische beweging wereldwijd.

De themadag vindt plaats in de Parcivalzaal van Zonnehuizen Veldheim Stenia op locatie Veldheim, Utrechtseweg 69 of ingang P.C. Hoofllaan 19 in Zeist. Vanaf 19.45 is er koffie. De avond duurt van 20.00 tot 22.00 uur. Na afloop is er gelegenheid voor een drankje en gesprek. Tevens is er informatie te verkrijgen over de beroepsvereniging Azarias.

Voor leden van Azarias is de toegang gratis en belangstellenden betalen €2,50 p.p. incl. consumptie. 'Cultuur en religie anno 2003' is het thema van de bijeenkomst die vrijdag 4 april wordt gehouden. Wat leeft er aan cultuur en religie in de organisatie waar jij werkt? Qua idealen, structuur en waarden en normen. Voor welke opgaven staan we? In een open gesprek zullen we met elkaar hierover spreken. Geïnteresseerd? Vraag naar de uitnodiging. Op locatie Veldheim in Zeist vindt tussen 10.30 en 13.00 uur de bijeenkomst plaats met aansluitend lunch. De lunch alleen na opgave en tegen een kleine vergoeding. De toegang is alleen na opgave voor 21 maart, gratis. Voor meer informatie bel: (030) 694 5318. Meer informatie over Beroepsvereniging Azarias en haar activiteiten: Schrijf naar: Secretariaat Azarias, Brugakker 41-18, 3704 ZB Zeist. Mail: info@azarias.nl of kijk op: www.azarias.nl.

Thema-avonden van het Heilpedagogisch Verbond

Tijdens de thema-avonden van het HPV ontmoeten medewerkers uit het hele land elkaar die willen werken aan inhoudelijke en identiteitsthema's. Er staan zo'n 60 namen op de lijst. Het jaarthema 2003 is: **Integratie: hoe integreren we in het menszijn, wat kunnen we met en voor elkaar doen om zo volwaardig mogelijk mens te zijn.**

Het betekent onder andere het serieus nemen van elkaanders levensvragen. Dit jaar willen we aan de hand van casussen en ervaringuitwisseling via verschillende onderwerpen onderzoeken wat integratie betekent voor de heilpedagogie en sociaaltherapie. Het programma ziet er als volgt uit:

- 28 maart** Instellingsbezoek vanaf 14.00 -19.00 uur
- 9 mei** Thema-avond met Truida de Raaf, orthopedagoge, over menskunde in relatie tot het jaarthema Integratie.
- 20 juni** Thema-avond met Harry Sirre, Scorlewald, over het integratieproject op Scorlewald.
- 12 september** Thema-avond met Koop Daniëls over 'Durf je te onderscheiden' een filosofische benadering over het verschil in integratie tussen het reguliere werkveld en de heilpedagogische-sociaaltherapeutische sector.
- 31 oktober** Instellingsbezoek vanaf 14.00 - 19.00 uur
- 12 december** Thema-avond met en over de Internationale Raad voor Heilpedagogie en Sociaaltherapie.

De thema-avonden vinden plaats in Zonnehuis Veldheim Stenia in Zeist, vergaderruimte locatie Veldheim, van 19.00 - 21.30 uur.

- **Open dag ambachtscentrum Driekant in Zutphen** voor leerlingen van het voortgezet speciaal onderwijs en hun begeleiders en familie. Adres: Lange Hofstraat 25 Zutphen, tel: (0575) 515 142. De open dag vindt plaats op 12 maart van 14.00 uur tot 17.00 uur.
- **Training omgaan met agressie** georganiseerd door Impuls op 14, 21 en 28 maart in Leuven (BE), Informatie: tel: (0032 16) 569 568. www.impulsvorming.be
- **Studie-/ontmoetingsdag voor fysiotherapeuten** op zaterdag 15 maart voor fysiotherapeuten die met verstandelijk gehandicapte kinderen werken binnen de antroposofische gezondheidszorg. Deze dag vindt plaats op Christophorus in Bosch en Duin. Informatie en opgave: tel: (0575) 54 54 00 of joostvandongen@hetnet.nl
- **De rechten van mensen met een verstandelijke handicap** in de Pineta, Nunspeet. Georganiseerd op 20 maart door Stichting Raad op Maat en Transfer advies, coaching en training. Tel: (054) 13 55 783, www.transferopleidingen.nl
- **Muziektherapie bij licht en matig verstandelijk gehandicapten** georganiseerd door Vormingsdienst SIG op 20 en 21 maart in Destelbergen (nabij Gent, België). E-mail: ormingdienst.sig@skynet.be
- **Creatief leren lezen en schrijven** met niet of nauwelijks sprekende kinderen Studiedag op 21 maart in St. Michielsgestel. Informatie: Tel: (035) 602 87 27, e-mail: isaac-nf@wirehub.nl
- **Studiedag agressie in zorg- en hulpverlening** op 2 april in de Pineta, Nunspeet. Transfer advies, coaching en training. Tel: (054) 13 55 783, www.transferopleidingen.nl
- **Opening zorgboerderij Artemis** op 2 mei aan de IJsselmeerdijk in Warden (NH). De open dag is op zaterdag 3 mei. Er zal een nieuwe stal komen, een kaasmakerij en werkruimtes. Informatie: Raphaëlstichting, tel: (072) 50 99 444, www.raphaelstichting.nl
- **Draaiboek doe-dag zorgboerderijen** Naar aanleiding van een doe-dag bij Zorgboerderij Boer Hans in het Limburgse Venray, is er een draaiboek opgesteld voor het organiseren van doe-dagen op zorgboerderijen. Het is op te vragen bij het Landelijk Steunpunt Landbouw en Zorg, e-mail: steunpunt@landbouwwzorg.nl of www.landbouwwzorg.nl.

Raat nr. 10 is uit. Te bestellen bij je instelling, het LOV of het HPV.

OPLEIDINGSNIEUWS

Start vierde opleiding SPW heilpedagogie/sociaaltherapie

In januari 2003 werd in Bronlaak de vierde opleiding SPW heilpedagogie/sociaaltherapie gestart. Deze opleiding is feitelijk een sublocatie van de opleiding in de Michaelshoeve en valt onder de verantwoordelijkheid van Erna Trouw. Zij is opleidingscoördinator van de stichting Michaelshoeve-Overkempe. In de heilpedagogische beweging zijn nu vier opleidingen Sociaal Pedagogisch Werk heilpedagogie/sociaaltherapie op niveau 3 en een doorstroomopleiding (op basis van eerdere opleidingen) op niveau 4. Deze vallen allen onder de koepel van ROC de Mondriaangroep in Den Haag. De opleidingslocaties zijn: Schoorl (Scorlewald), Rotterdam (Orion), Brummen (Michaelshoeve), Oploo (Bronlaak) en Zeist (Heilpedagogisch Verbond). De inhoud van de deelkwalificaties van deze opleidingen zijn vanuit de heilpedagogie en sociaaltherapie ontwikkeld en voldoen aan alle eisen van de SPW-opleiding en van het werkveld. De cursisten ontvangen tevens het diploma heilpedagogie en sociaaltherapie en kunnen bijvoorbeeld lid worden van beroepsvereniging Azarias. Er wordt gewerkt aan de oprichting van een antroposofische deeltijdopleiding Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (HBO, niveau 5) aan de Hogeschool Leiden. Deze opleiding is bedoeld voor alle sectoren in het veld van zorg- en welzijn. De Verbinding zal hier nader over berichten.